

Ruttkay, Alexander

Zaniknutý hrad na Michalovom vrchu medzi Klížskym Hradišťom a Kolačnom, okr. Topolčany

Archaeologia historica. 1981, vol. 6, iss. [1], pp. 407-427

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139363>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Zaniknutý hrad na Michalovom vrchu medzi Klížskym Hradištom a Kolačnom, okr. Topoľčany

ALEXANDER RUTTKAY

Príspevok obsahuje polohopisnú a morfológickú charakteristiku zaniknutého hradu v pohorí Tribeč a popisujú sa v ňom výsledky archeologického výskumu. Po konfrontácii archeologicky zistených skutočností s písomnými prameňmi predkladá sa pokus o interpretáciu pôvodnej funkcie a ďalšieho vývoja hradu (zatiaľ predbežná informácia *Ruttkay 1975b*; pozri i *Uhlár 1980 a 1981*).

V zázname o rozdelení panstva Veľké Uherce a Kolačno z r. 1825 (*Št. archív, odb. Nitra, prac. Šala n/V., urbáriálne spisy V. Uherce*) vyskytuje sa pomiestny názov „Mons Michalova“. V monografii o bývalej Nitrianskej župe z r. 1898 sa uvádza, že v lese Vrchhora patriacom ku Klížskemu Hradištu nachádzajú sa ruiny vraj „niekdajšieho kláštora a kostola templárov“. Taktiež v blízkosti sa spomínajú zvyšky opevnenia „hradovitého“ útvaru. Na inom mieste citovaného diela je zmienka, že výrazná vyvýšenina pohoria Tribeč „Michalov vrch“ leží už mimo katastra Klížskeho Hradišťa (*Nyitra vármegye 1898 s. 5, 108*). O zaniknutom kostole na Vrchhore zmieňuje sa *M. Štechová (1933, s. 788)*. Na západnom priečelí zrúcanín „pútneho“ chrámu zo 17.—18. stor. v areáli novej horárne videla autorka na zvyškoch omietok letopočet 1776, čo považuje za dátum renovácie. Pri kostole stojí malá kaplnka sv. Jána Nepomuckého. Podľa práce *Hodál 1931, s. 51* bol nad vchodom viditeľný nápis „Anno 1760“.

V r. 1953 robil v severnej časti plošiny Michalovho vrchu amatérsky výkop *Š. Oravec* z Veľkého Klíža. Narazil vraj na základové murivo a našiel striebornú mincu, ktorú odovzdal do múzea v Bojniciach. Tam však takýto nález nie je v evidencii.

Michalov vrch sa dostal do viacerých regionálne zameraných súpisov archeologických lokalít ako praveké — obvykle halštatské — hradisko. Ako príklad môže poslúžiť napr. mapka archeologických a historických pamiatok býv. Nitrianskeho kraja, ktorú spracoval v r. 1954 *ing. F. Fackenberg* (nepublikované pozri ďalej i listy *F. Fackenberga* zaradené do zoznamu nález. správ AÚSAV v Nitre pod č. 167/54 a 478/61).

Pracovníci Archeologického ústavu SAV v Nitre *dr. M. Dušek* a *J. Žuk — Olszewski* navštívili lokalitu v r. 1966 v súvisi so zameraním halštatského hradiska na Cibajke pri Ježkovej Vsi. Južne od hájovne Vrchhora zamerali sa stopy domnej valovej fortifikácie (archív AÚ SAV v Nitre, geodet. merania, inv. č. 313).

V r. 1968 našiel sa v lesoch v blízkosti lokality, ale už v katastri obce Skýcov dvojstrý meč z 12. stor. s hlavicou šošovského tvaru a s nápisom na čepeli (*Ruttkay 1975a, s. 177; Ruttkay 1976, s. 255*).

Uvedené indicie svedčiacie o dôležitej archeologickej lokalite, pravdepodobne o neznámom stredovekom hrade, spolu s písomnými prameňmi, z kto-

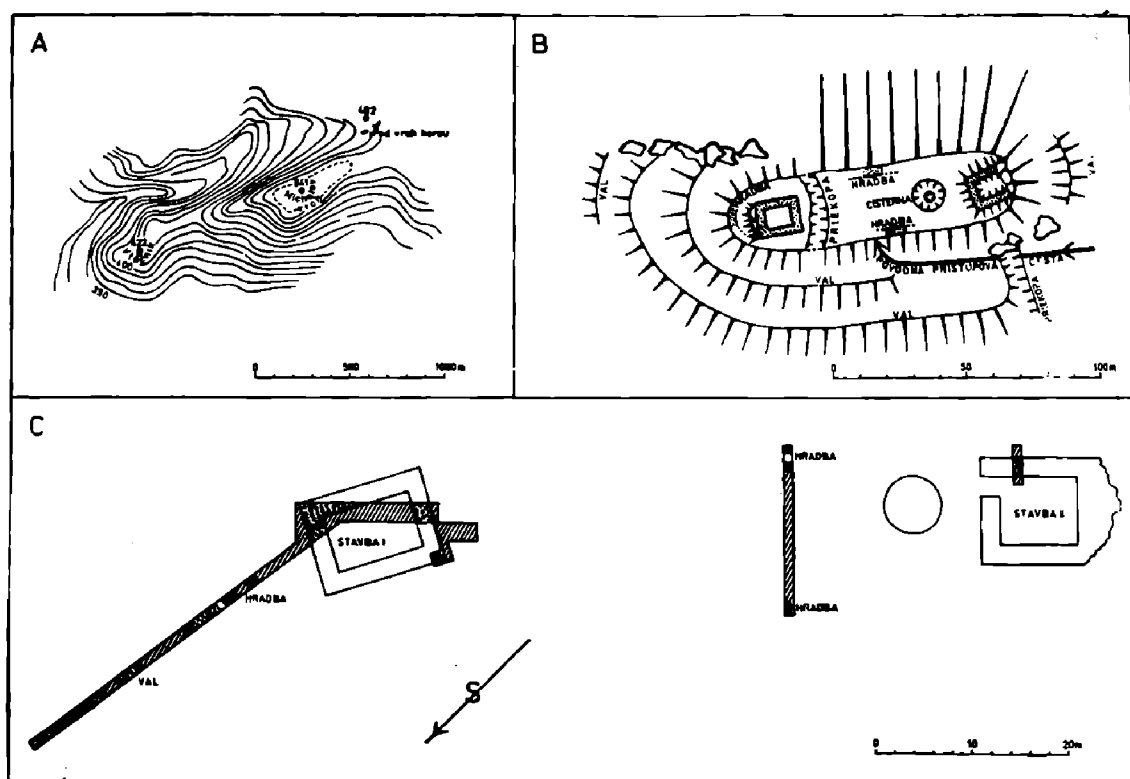
rých vyvolal pozornosť najmä metačný údaj o „mons Haradische“ pri vymedzení hraníc majetkov klížskeho kláštora z r. 1293 (*Šmilauer 1932, s. 96—98, obr. 18*) boli základom pre podrobnejší archeologický prieskum, ktorý sa realizoval v r. 1973 v priestore Vrchhory (489,5 m) a Michalovho vrchu (540,8 m).

Sedlo Vrchhora na hrebeni Tribečského pohoria predstavuje i dnes — aspoň ako turisticky značkováná trasa — prirodzenú spojnicu z údolia potoka Vičomy cez Veľký Klíž—Klížske Hradište, resp. i z povodia Žitavy cez Skýcov smerom na Kolačno a Veľké Uherce. Na širokom sedle nachádza sa horárň, juhovýchodne od nej zrúcaniny kostola (dĺžka vyše 27 m) pri ňom kaplnka sv. Jána Nepomúckeho. V SPS s. 50 sa vznik „pútnického“ kostola kladie k r. 1706, kaplnka sa datuje okolo r. 1740. Severne od horárne vyviera prameň potoka tečúceho údolím do Kolačna. Na juhovýchodnej strane uzaviera sedlo vrch Veľká Slopňa (581 m), na severozápadnej strane sa nachádza výrazná zalesnená vyvýšenina Michalov vrch (obr. 2).

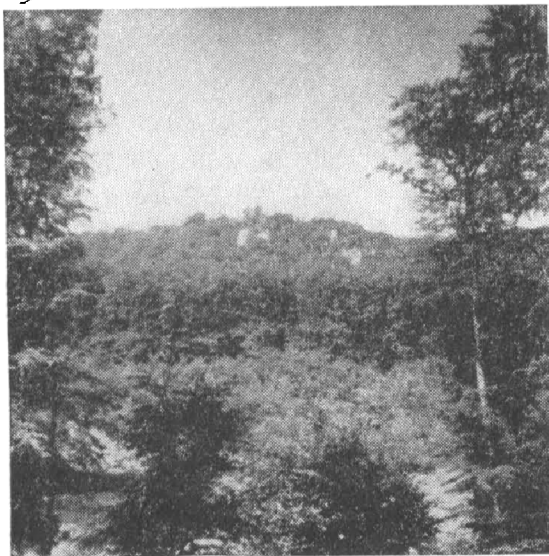
Michalov vrch je ľahšie prístupný len z juhovýchodnej strany, t.j. zo sedla Vrchhora. Z ostatných strán je ohraničený strmými svahmi, z východnej strany miestami i skalnými zrázmi (obr. 1:A). Z vrcholu sa naskytá vynikajúci výhľad na horné Ponitrie a to prakticky až po Bojnice.

Sedlom Vrchhora prechádza chotárnica. Horárň a sakrálné stavby patria do katastra Veľkého Klíža (časť Klížske Hradište), Michalov vrch je však už v katastri Kolačna.

Michalov vrch je budovaný z triasových hornín, predovšetkým z kremencov. Kremence sú spolu s karbonátovými horninami pôdotvorným substrátom hnedej lesnej pôdy, ktorá pokrýva lokalitu v priemernej hrúbke 10—30 cm.

Obr. 1. Kolačno „Michalov vrch“, okr. Topoľčany. Schematizovaný výsek z toposekcie (A), náčrt lokality so stopami fortifikačných zariadení v konfigurácii terénu a s objektmi, ktoré sa zistili pri výskume (B), plán odkrytých plôch a pôdorysy zistených objektov (C).

Obr. 2. Kolačno „Michalov vrch“, okr. Topoľčany. Pohľad na lokalitu z východnej strany. Foto: J. Császta.

Obr. 3. Kolačno „Michalov vrch“, okr. Topoľčany. Sonda III/74 zo severnej strany v pozadí s kamennou hradbou. Foto: J. Császta.

Obr. 4. Kolačno „Michalov vrch“, okr. Topoľčany. Sonda III/74. Kamenná hradba – detail líčovania zo severnej strany. Foto: J. Császta.

Na svahoch lokality s výnimkou neobyčajne strmej východnej strany sú zreteľné dva až tri valové prstence. Úzka oválna horná plošina vyvýšeniny má rozmery asi 100×20 m a je ohraničená ďalším menej výrazným prstencom, ktorý je zreteľný na celom obvode plošiny.

Pôvodný prístup na lokalitu bol zo sedla Vrchhora. Na západnom svahu Michalovho vrchu zachoval sa cestný relikv — zásek do svahu v šírke 1,5 až 2 m, ktorý prechádza cez krátku priečnu priekopu pred vonkajším valom (tento obopína plochu asi 3 ha) a prechádza šikmo svahom stupňovitými prechodmi cez valové prstence až po hornú plošinu.

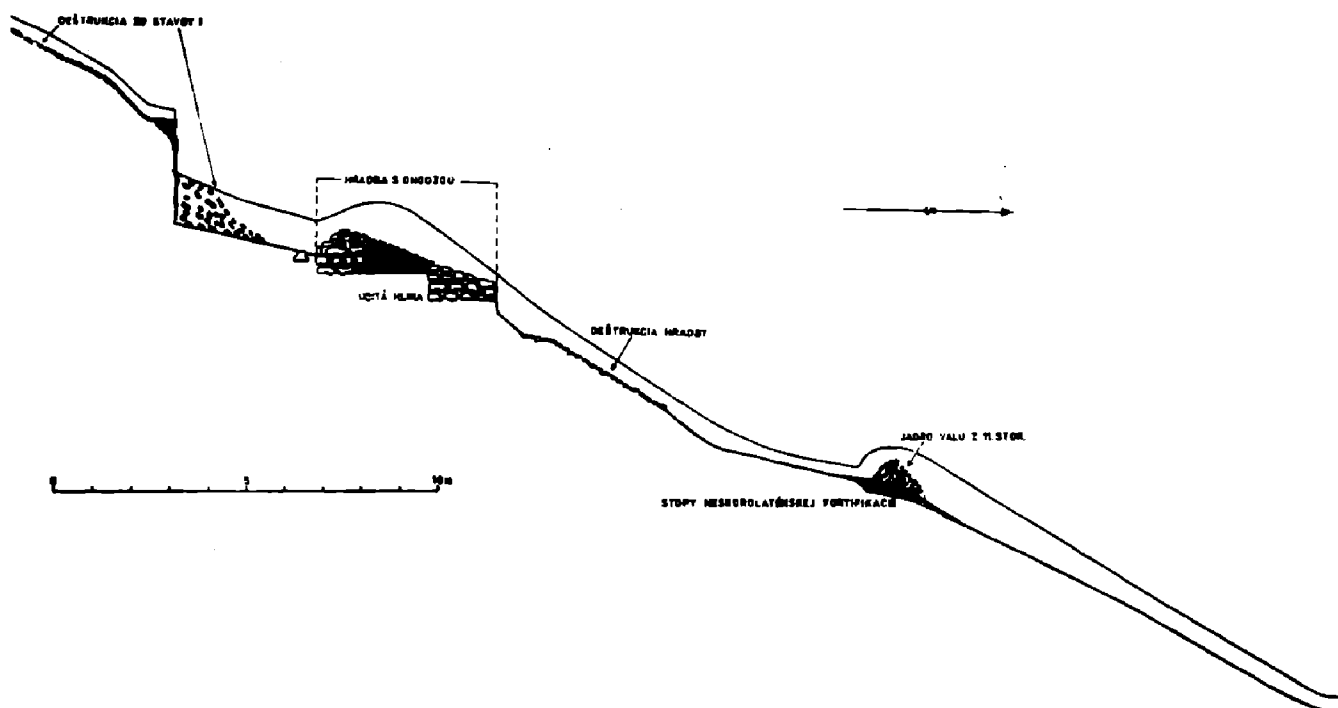
Na hornej plošine boli stopy viacerých umelých zásahov. Výrazný bol najmä zásek priekopy (obr. 7), ktorá oddeľovala menšiu severnú časť plošiny od južnej časti, na ktorej sa zreteľne rysovali obrisy štvoruholníkového objektu čiastočne na juhozápadnej strane zapusteného do skalných výstupkov a od nej na sever výrazná zahĺbenina okrúhleho tvaru (obr. 8). Schéma terénnej konfigurácie na lokalite pred výskumom je načrtnutá na obr. 1:B, z ktorého zreteľne vyplýva i súvislosť cestného relikv s priebehom opevňovacieho systému.

V r. 1974 uskutočnil Archeologický ústav SAV v Nitre na Michalovom

vrchu zisťovací výskum (Ruttkay 1975b), zameraný predovšetkým na zistenie situácie v severnej časti lokality (4 sondy), v menšej miere tiež v jej strednej a južnej časti (2 sondy). Rozmiestnenie sônd pozri na obr. 1:C.

Ukázalo sa, že dva vonkajšie valy sú spojené pravdepodobne s osídlením lokality v halštatskom a najmä neskorolaténskom období s tým, že ako terénne vlny sa využili i pri budovaní neskorších fortifikačných zariadení. Zreteľne sa to ukázalo v profile na severnom svahu lokality (obr. 5). Vonkajší a stredný val súvisí najskôr s neskorolaténskou fázou. Stredný val však bol spevnený v 11. stor. kamennou nasucho kladenou hradbou, ktorá predstavovala zrejme vonkajšie opevnenie včasnostredovekého hradiska. Vnútorň val hradiska mal podobný konštrukčný charakter, a uzavieral obvod hornej plošiny. Pravdepodobne v priebehu 12. stor. tento val stratil funkciu a bol nahradený hradbou o šírke 4,3 m – 4,8 m, ktorý pozostával z dvoch rovnobežných kamenných múrov spájaných maltou (obr. 3, 4). Vonkajší múr s presným lícovaním mal šírku okolo 1,8 m, vnútorný múr o šírke 1,2–1,3 m bol vyhotovený menej starostlivo. Medzera medzi dvomi múrmi bola vyplnená hlinou. V súvisi s problematikou časového zaradenia jednotlivých fortifikačných zariadení na lokalite otázna je proveniencia krátkej priekopy predsunutej pred vonkajší val na juhozápadnom svahu. Podrobnejšia obhliadka situácie svedčí preto, že ide o útvar spojený so stredovekým využitím lokality. V takom prípade však je nevyhnutné rátať s tým, že v stredoveku sa využili i relikty starších pravekých valov pre budovanie predsunutej fortifikácie (palisádová ohrada?), čomu by nasvedčoval i priebeh pôvodnej cesty rešpektujúcej priebeh valov.

V severnej časti plošiny sa zistilo masívne murivo (šírka 2 m) stavby I, ktorá mala štvoruholníkový pôdorys o rozmeroch 13,6×10 m. Murivo budovali z menších lomových kameňov spájaných maltou. V interiérovej časti stavby sa zistili stopy výrazného požiaru. Exteriérová časť okolia sondy sa skúmala na dvoch miestach. Na severnej strane bolo murivo zachované do výšky až 50 cm (obr. 6). Spočívalo priamo na skalnom podloží a nemalo teda

Obr. 5. Kolačno „Michalev vrch“, okr. Topoľčany. Sonda III/74 – profil západnej steny s vyznačením najdôležitejších objektov.

Obr. 6. Kolačno „Michalov vrch“, okr. Topoľčany. Sonda II/74 – detail muriva stavby I. Foto: J. Császta.

Obr. 7. Kolačno „Michalov vrch“, okr. Topoľčany. Pohľad na severnú časť opevnenej hornej plošiny: priekopa pretínajúca starší hradobný múr. Foto J. Császta.

Obr. 8. Kolačno „Michalov vrch“, okr. Topoľčany. Pohľad na južnú časť opevnenej plošiny: v popredí okrúhla výrazná zahĺbenina (asi cisterna), v pozadí naľavo situovaná stavba II s pôdorysom žľabovo zapusteným do skalných výstupkov. Foto: dr. A. Ruttkay.

samostatnú základovú časť. Nad skalným podložíom sa rozpoznali dve vrstvy deštrukcie. Horná obsahovala lomový kameň, dva nezdobené pieskovcové architektonické články bez výzdoby, ale i tehly. Spodná vrstva deštrukcie obsahovala menšie, rozdrobené kamene a zlomky malty rozptýlené v humusovitej čiernehoedej vrstvičke hlíny; situácia tu nasvedčuje obdobiu pustnutia stavby.

Mohutná vrstva deštrukcie sa zistila v preliačine severne od stavby I. Pre nebezpečný zosun pôdy však bolo možné zvrstvenie preskúmať len do hĺbky 120 cm. Prínajmenšom do tejto hĺbky zasahovala mladšia vrstva deštrukcie (pozri tiež obr. 5). Okrem kameňov a dvoch druhov malty táto vrstva obsahovala i značný počet tehál a to väčšinou v zlomkovom stave. Rozmery tehál sú značne variabilné: dĺžka 25,7—27,5 cm, šírka 10,5—17 cm, výška 3,5—6,8 m. Podľa archeobotanickej expertízy v tehlách bolo značné množstvo obilných zŕn a pliev (Hajnalová 1977, s. 113). Diferencovaná reakcia skúmaného materiálu na chemické katalyzátory pri snímaní otláčkov rastlinných zvyškov umožňuje vysloviť domnienku, že pri výrobe tehál boli použité najmenej tri

druhy hlíny (nález. správa č. 7807/76 v archíve AÚ SAV v Nitre — ing. E. Hajnalová).

V strednej časti lokality sa preskúmal terén sondou pretínajúcou plošinu v celej šírke. V juhovýchodnej časti sondy sa zistila spodná vrstva zdvojeného muriva podobnej kamennej hradby s maltovou väzbou ako na severnej strane lokality. Vonkajší múr hradby sa však nachádzal už na okraji strmého zrázu a preto erózna činnosť strhla jeho vonkajšie priečelie. Na severozápadnej strane sondy sa našli zvyšky ďalšieho úseku tej istej hradby. Murivo tu naznačuje mierne ohnutie smerom dovnútra plošiny. Vzhľadom nato, že v týchto miestach ústi na hornú plošinu i spomenutý zásek pôvodnej prístupovej cesty, nie je vylúčené, že anomália v priebehu hradobného múru v skúmanom úseku severovýchodného okraja plošiny by súvisela so vstupom do priestoru opevneného hradbou.

Sondážou v južnej časti plošiny sa čiastočne precizoval charakter stavby II, ktorá sa v terénnej konfigurácii rysovala výrazne v podobe pravouhlého valového násypu, na ktorý nadväzovala druhá časť pravouhlej dispozície vysekanej do skalného brala. Skalné jadro totiž na južnom okraji plošiny vystupuje o 2—3 m nad úroveň predpokladanej spodnej nivelety pre budovanie stavby. Na juhozápadnej, pomerne hladko opracovanej skalnej stene stavby nachádzal sa vo výške asi 1 m umelo vysekaný výklenok tvaru nepravidelného prevýšeného polkruhu s pomerne rovnou parapetnou plochou. Stavba II mala takmer štvorcový pôdorys o rozmeroch asi 12×11 m. Obvodové murivo o šírke okolo 2 m malo zhodný charakter s murivom stavby I. Na severovýchodnej strane bolo murivo prerušené v šírke okolo 100—120 cm, čo môže súvisieť so vstupom do interiéru stavby. Skúmaná dispozícia súvisí s prvým, čiastočne suterénnym podlažím stavby. Možno sa právom domnievať, že druhé podlažie stavby malo kamenné múry na celom obvode. Stopy tohto muriva sa našli na vrchole spomenutého skalného brala.

Nálezy materiálnej kultúry, ktoré sa získali počas zisťovacieho výskumu sú skromné. Okrem halštatských a neskorolaténskych črepov, zreteľnejšie zastúpených najmä v kultúrnej vrstve pod stredným valom a na svahu medzi stredným a vonkajším valom, prevažujú na všetkých skúmaných úsekoch stredoveké nálezy (obr. 9).

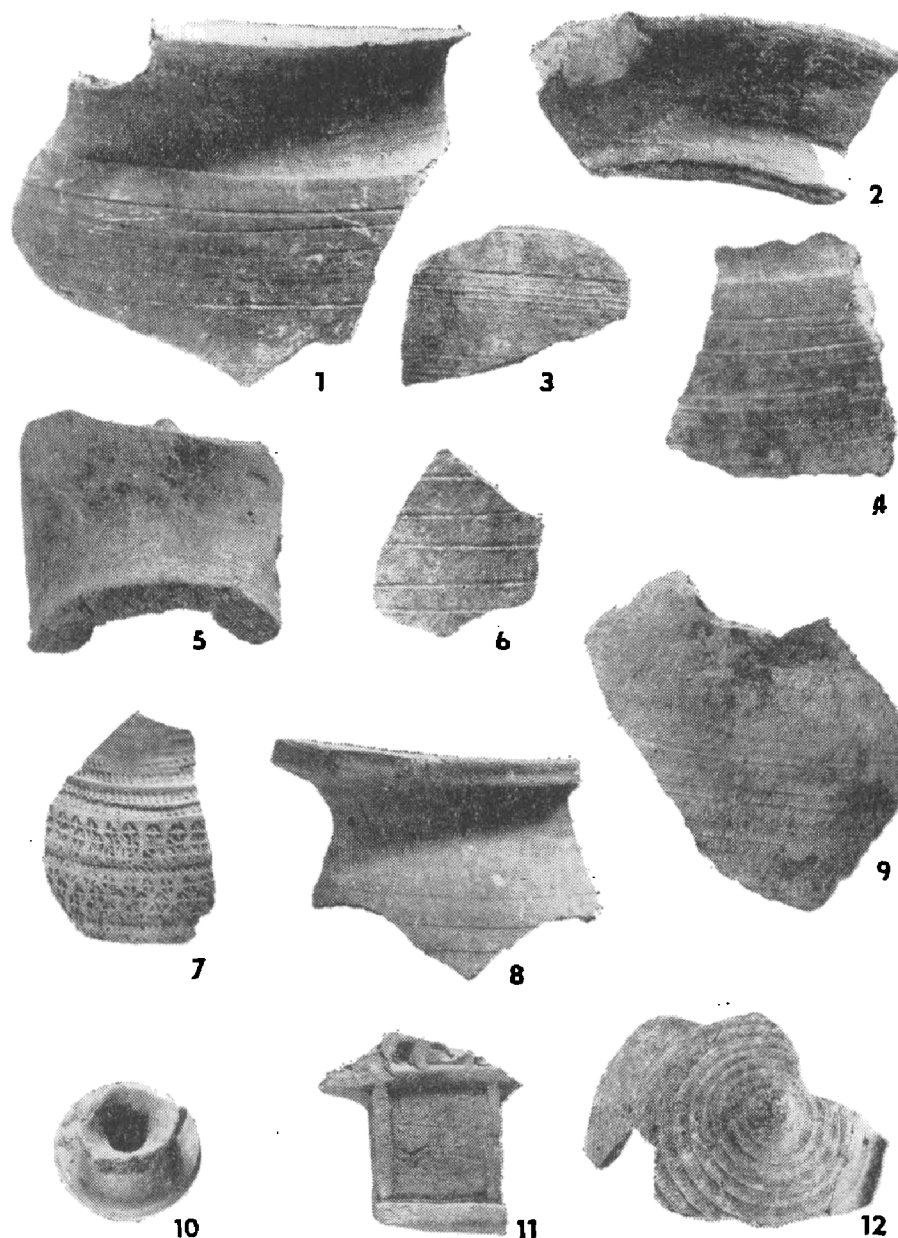
Vzhľadom na zložité pedologické pomery v horskom prostredí a zväčša veľmi plytkú nadložnú vrstvu vyskytovali sa nálezy z jednotlivých horizontov často premiešane. Stratigraficky reprezentatívne bolo však postavenie a vzájomný vzťah jednotlivých horizontov na týchto miestach:

1. Keramika z 11. stor. spolu s ojedinelými kovovými nálezmi (klince) vyskytla sa v relatívne uzavretých celkoch na vrchole kamenného jadra stredného valu a na povrchu jadra vnútorného valu, ktorý bol prekrytý kamenným hradobným múrom.

2. Keramické zlomky z 12.-prvej polovice 13. stor. našli sa i v spodných vrstvách deštrukcie a najmä v tenkej vrstve pod staršou kamennou deštrukciou juhozápadne od stavby I. Pomerne častý bol výskyt keramických zlomkov z tohto horizontu i v sonde v strednej časti plošiny; tu bol nápadný značný počet zvieracích kostí sústredených pozdĺž kamennej hradby (ide výlučne o kosti domácich zvierat — nál. správa č. 7913/76 dr. C. Ambrosa v dokum. AÚSAV).

3a) Zlomky keramiky patriacej rámcove do 14. stor. vyskytli sa len ojedinele a to o. i. aj v tenkej vrstve, ktorá pokrýva zvyšky kamennej hradby.

b) Najmladší horizont nálezov patrí do 15.—16. stor. Okrem fragmentov šedej a hnedočiernej keramiky, na ktorej však nie sú ani v jednom prípade stopy glazúry, vyskytli sa zlomky hrncovitých, cibuľovitých i komorových

Obr. 9. Kolačno „Michalov vrch“, okr. Topoľčany. Ukážky keramických nálezov z 11.–13. stor. (č. 1–6, 9) a 15.–1. pol. 16. stor. (č. 7, 8, 10–12).

kachlíc: popri zlomkoch kovových predmetov patrí sem i jedna podkova. Koncentrácia nálezov z tohto horizontu bola najzreteľnejšia v okolí stavby I. Juhozápadne od nej boli tieto nálezy i vo vrstve medzi staršou a mladšou deštrukciou. S popisovaným horizontom korešponduje početný výskyt tehál najmä v deštrukcii severne od stavby I.

Ďalšie objekty zreteľné v priestore lokality sa neskúmali. Výrazná je najmä priekopa (šírka až 8 m, hĺbka v súčasnosti 1,5–2,5 m), ktorá pretína v miernom oblúku v šírke celú plošinu a oddeľuje jej severnú časť zo stavbou I od ostatnej časti lokality (obr. 7). Pri severozápadnom krídle oblúka priekopy sa podarilo spoľahlivo preveriť vzťah priekopy k valovému násypu, ktorý indikuje priebeh dvojitej kamennej hradby.

Možno konštatovať, že priekopa pretínala spomenutý valový násyp, čo

znamená, že kamenná hradba v období budovania a používania priekopy pravdepodobne už nemala funkčné opodstatnenie.

V južnej časti plošiny v blízkosti stavby II rysuje sa veľká prehĺbenina s pomerne pravidelným kruhovým pôdorysom o priemere 6 m (obr. 8).

Na základe uvedených údajov získaných archeologickým výskumom a detailným prieskumom pokúsime sa teraz zhrnúť pravdepodobný vývoj opevnenej výšinnej lokality na Michalovom vrchu. Po využití lokality v halštatskom a neskorolaténskom období vzniká tu v 11. stor. hradisko obopnuté dvoma valmi, ktorých základom bolo nasucho kladené kamenné jadro prekryté hlinenou plentou. Vnútorňý val bol v 12.-až prvej polovici 13. stor. nahradený masívnou hradbou, ktorá pozostávala z vlastného pevnostného múru na vnútornom obvode s ochodzou vymedzenou parkanovým múrom. Vonkajší obvod hradby uzavieral nepravidelný elipsoid o rozmeroch 120×26 m, rozmery vnútorného opevneného priestoru sú ca 105—108×17—18 m. Vnútorňú zástavbu hradu predstavovali dve veľké murované stavby situované na kratších stranách opevneného priestoru. Považujeme ich za vežovité stavby, i keď situovanie stavby II indikuje zvýraznenie možnej palácovej funkcie objektu. Okrúhlu zahĺbeninu v blízkosti stavby II možno považovať s najväčšou pravdepodobnosťou za cisternu.

K uvedeným konkrétnym poznatkom a indíciám treba pripojiť i výsledky, ktoré sa dosiahli geofyzikálnymi magnetickými a geoelektrickými meraniami na ploche lokality (Gajdoš, 1977; Tírpák 1974). Potvrdil sa predovšetkým priebeh hradobného múru po celom obvode plošiny. V juhovýchodnom rohu stavby II indikuje magnetické meranie existenciu prepáleného objektu. Vzhľadom na polohu zistenej anomálie je možné, že ide o pec, alebo krb súvisiaci s predpokladanou obytnou funkciou stavby II. Na druhej strane sa ukázalo, že magnetická anomália v priestore stavby II súvisí zrejme s vrstvou požiaru v poslednej fáze existencie hradu.

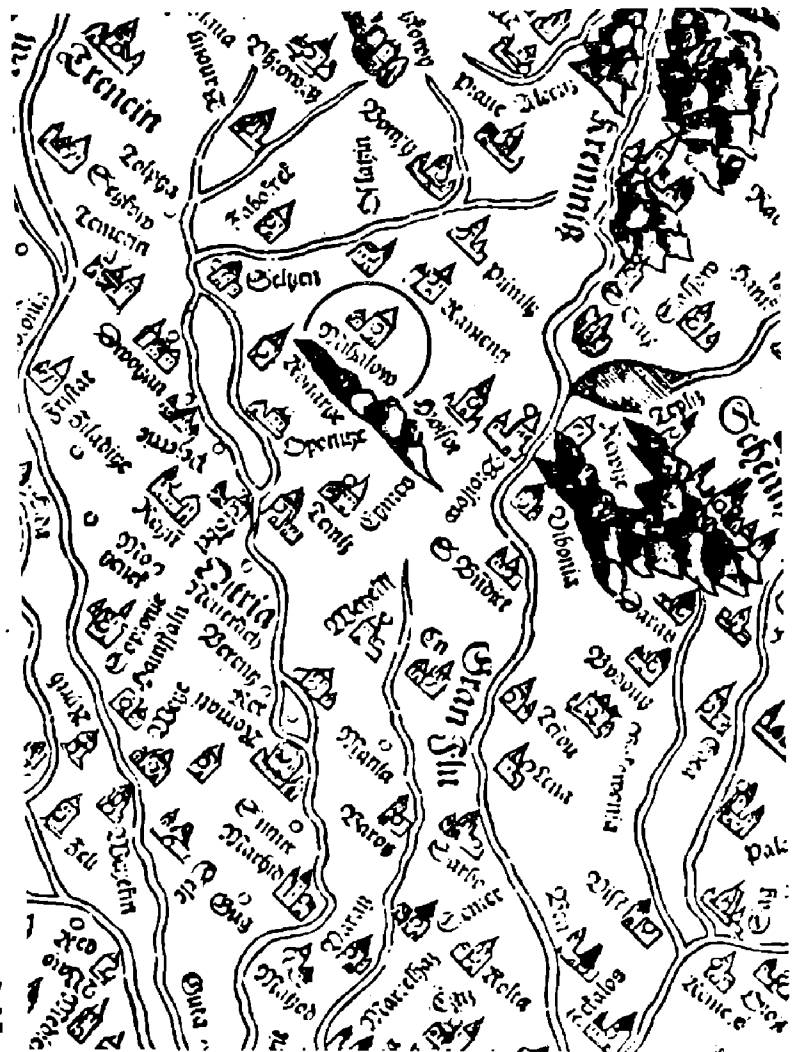
Metodicky veľmi podnetné boli geobotanické výskumy v r. 1974, 1976 a 1977 na plošinách lokality (Hajnalová 1977, s 113; paleobotanické posudky v archíve AÚ SAV od ing. E. Hajnalovej — nál. spr. č. 7807/76 a K. Szobonovej — nál. spr. č. 8153/77 a 8779). Podrobné mapovanie rastlinného pokryvu v sieti 10×10 cm malo overiť schopnosť niektorých rastlín indikovať murivo, alebo iné archeologické objekty. Zaujímavé výsledky získané vytrvalou prácou počas troch vegetačných období však zatiaľ nebolo možné overiť archeologickou sondážou.

V súvisi so zaradením popísaného komplexu medzi opevnené útvary z 11. resp. z 12. stor. až prvej pol. 13. stor. vystupuje celý rad závažných stavebno-typologických, spoločenskoekonomických a chronologických otázok. Nie je cieľom tohto informatívneho príspevku pokúšať sa o náčrt vývoja románskeho hradu na území Slovenska. Na tomto úseku výskum dlho značne zaostával, resp. ostával neraz v zajatí predstáv o výraznejšej retardácii tunajšieho vývoja v 11.—13. stor. v porovnaní najmä zo západnou Európou. Po významných archeologických objavoch opevnených útvarov, z ktorých možno spomenúť najmä situáciu na Spišskom (Fiala-Vallášek 1977), Trenčianskom (Nešporová 1974; Fiala 1977), Bratislavskom (Štefanovičová 1975 a Devínskom hrade (Plachá-Hlavicová-Keller 1975), otvárajú sa úplne nové aspekty vo výskume stredoslovenských feudálnych sídiel spred 13. stor. (Fiala-Habovštiak-Štefanovičová 1975). Okrem hradov sa však skúmali i menšie opevnené útvary, pričom na rozdiel od typických vežovitých hrádkov z 13.—14. stor. (Habovštiak 1972) sa ukazuje, že najmä medzi ostrožnými hrádkami sú viaceré, z ktorých funkcia začína už v 11.—12. stor. Medzi panskými sídlami, ktorých vznik možno na základe archeologického výskumu klásť pred 13. stor. osobitné miesto

zaujímajú napr. komplexy na Michalovciach (Vizdal 1979) a Svinici (Čaplovič 1980). Po objavoch veľkomoravských dvorcov však napriek výrazným písomným zmienkam i toponymiam chýbajú priame archeologické doklady o feudálnych sídlach dvorcového typu v 11.—13. stor.

Na základe čiastkových poznatkov o fortifikácii dvorcov a ich zástavbe v iných častiach stredovekého Uhorska možno predpokladať, že z doteraz známychopevnených útvarov na Slovensku by sa forme výšinného dvorca približoval opevnený útvar z 11.—12. stor. na Trenčieanskom hrade, kým v Michalovciach by mohlo ísť o rozsiahlejší dvorec nižinného typu. Je pozoruhodné, že súčasťou zástavby na obidvoch lokalitách je i sakrálna stavba (rotunda).

Na základe uvedených nových poznatkov o vývoji feudálnych sídiel pred 13. stor. nie je výnimočným ani konštatácia, že dôležitej strategickej polohe na spojnici medzi Požitavím a Ponitriím vzniklo už v 11. stor. hradisko, ktoré sa v priebehu 12. stor. prebudovalo na kamenný hrad. Systém opevnenia s použitím ochodze a parkanového múru nemá zatiaľ v bližšom geografickom okolí analógiu. Tým, že hradba sleduje svojím priebehom konfiguráciu terénu, približuje sa stavebnej a obrannej koncepcii pri výstavbe slovanských výšinných hradísk. Taktiež široká hradba pozostávajúca z čelného a parkanového múru vychádza z konštrukcie slovanských hradísk, na ktorých ochodza na vrchole opevnenia bola nevyhnutnou súčasťou koncepcie obrany. Vo vývoji včasno-

Obr. 10. Výsek z Lazarovej mapy Uhorska, redakcia z r. 1528, (označené a situovanie hradu Michalov).

stredovekých fortifikačných typov nie je dvojitý maltou spájaný múr s medzipriestorom vyplneným hlinou, alebo nahádzanými kameňmi výnimočným zjavom, pričom sa pripúšťa, že vnútorný múr mohol slúžiť ako opora parkanovej ochodze (Uslar 1964, s. 203—205).

O skorom zániku komplexu na Michalovom vrchu v horeuvedenej stavebnej podobe svedčí skutočnosť, že sporadický nálezový materiál zo 14. stor. sa nachádzal vo vrstve, ktorá prekrýva miestami i zvyšky kamennej hradby. Zdá sa, že vo funkcii hradu nastal dlhší časový hiát, ktorý v priebehu 15. stor. bol ukončený novou stavebnou aktivitou svedčiacou o zmenšení opevnenej plochy a o podstatnom zúžení funkcie a významu lokality v porovnaní s pôvodným poslaním. Hradby sa neobnovili, naopak boli preseknuté hlbokou priečnou priekopou, ktorá predstavovala opevnenie malého priestoru s pôvodnou stavbou I; túto však museli noví užívatelia hradu v značnom rozsahu opraviť a doplniť, pričom použili okrem miestnych zdrojov kameňa i dva typy tehál. Podľa najmladších nálezov z výskumu možno predpokladať, že pevnostná funkcia Michalovho vrchu zanikla definitívne v priebehu 16. stor.

Pokusíme sa teraz výsledky archeologického výskumu konfrontovať s písomnými prameňmi. Jediný doklad o aktívne fungujúcom hrade na Michalovom vrchu nachádza sa na Lazarovej mape Uhorska za začiatku 16. stor. (*Atlas SSR 1978*, kap II, s. 10 mapa 1). Medzi riekami Nitrou a Žitavou, v oblasti Triebečského pohoria je na tomto nateraz najstaršom známom mapovom zobrazení Slovenska zakreslený hrad „Nichalow“ (obr. 10 — zakružkovaný názov). Je označený kvalitatívne rovnakým spôsobom ako napr. blízke hrady Oponitze (Oponice), Gymses (Jelenec) alebo Kamentz (Sivý Kameň?). Ďalšie zmienky o tejto lokalite nachádzajú sa v troch metačných listinách z konca 13.—14. stor. (obr. 11).

V listine z r. 1293 vyznačujú sa hranice benediktínskeho kláštora v Klíži (Šmilauer 1932, s. 96—98, obr. 17, 18). Kláštor vznikol pravdepodobne koncom 11. stor. (Sörös 1912; Hodál 1931; Ratkoš 1965, s. 170) a metácia z konca 13. stor. je potvrdením pôvodnej donácie. K narušeniu majetkovoprávných pomerov v mikroregióne došlo zrejme v období Čákovskej expanzie koncom 13. stor. V r. 1274 Štefan Čák sa dostal k vlastníctvu Veľkých Uheriec a neskôr na prelome 13.—14. stor. sa familiári Matúša Čáka zmocnili napr. i majetkov rodu Simoni v okolí Oslian (Kristó 1973, s. 18, 46, 47) a zrejme i majetkov klížskeho kláštora. Nepriamym dôkazom takejto narušenej vlastníckej kontinuity kláštora je údaj, že kráľ Karol Robert v r. 1327 vrátil kláštoru majetky, resp. že v r. 1329 obnovil pre kláštor dávne právo trhu, ktoré zaniklo počas „nepokojných dôb“ (Kristó 1973, s. 39, 147). Napriek týmto normalizujúcim výnosom Karola Roberta sa hranice majetkov kláštora zmenili. Je to zreteľné z metácií šľachtických majetkov v 14. stor. v severnom susedstve klížskeho opátstva. Medzi rodmi s významnejšími majetkami v mikroregióne už v 13. stor. sú napr. vlastníci Brodzian (v r. 1295 nobiles de Baragan — Győrffy 1966, s. 437) a Šimonovian (v r. 1304 získali i Oslany Kristó 1973, s. 88, pozn. 155, listinu publik. RDES 1980, s. 166, č. 344).

Expanzia rodu de Symoni bola však len jedným z príznakov absorpcie územia pôvodného oslianskeho hradného špánstva svetskými feudálmi. Vývoj v 14. stor. sa vyznačoval početnými spormi o vlastníctvo Oslian, Uheriec, Kolačna a Pažite. V r. 1321, 1325 a 1326 Karol Róbert opätovne potvrdzuje vlastníctvo príslušníkom rodu de Ozlan (asi vetva rodu Simoni), ktorí po r. 1323 protestovali proti neoprávnenému záberu Oslian Mikulášom z Výčapoviec. V r. 1329 sa do vlastníctva majetkov opäť uviedol Mikuláš, syn Myka z Oslian (obr. 11). V metácii na základe ktorej možno stanoviť, že na juhozápade hra-

ničili tieto majetky s územím klížskeho opátstva, uvádza sa ako hraničný bod i „lapis Myhalvara“ (Győrffy 1966, s. 465).

Dedina Kolačno sa spomína v r. 1293 — terra Kolechna a 1327 — villa Kulucha (Győrffy 1966, s. 449). Je pozoruhodné, že chýba zmienka o nej v listine z r. 1352, v ktorej sa stanovujú hranice panstva Veľké Uherce a Pažiť pre synov Jakuba de Barachka, Mikuláša a Štefana (obr. 11, text listiny v AO 1877, s. 568, podrobná interpretácia — Uhlár 1980, s. 14, 15). Ako je zrejmé, rodina de Barachka dostala tieto majetky z komplexu, ktorý predtým predstavoval celok s majetkom Oslian. Neprekvapuje vtedy, že synovia Mikuláša z Oslian vzniesli už v r. 1355 námietky proti vlastníctvu rodu de Barachka odvolávajúc sa na to, že ich otec obdržal donáciu od kráľa Roberta z Anjou za pomoc pri likvidácii zbojníka Serencha. Spor skončil v prospech rodu de Barachka. V listine z r. 1356 kráľ Ľudovít rozhodol, že vlastníkom vtedy ešte stále pustej osady Kolačno je Mikuláš de Ugroch, lebo „Kolačno vždy patrilo do Uheriec hoci vznikli o tom aj pochybnosti“ (k tejto problematike bližšie Uhlár 1980, s. 14, 15).

Mapka na obr. 11 je výsledkom konfrontácie miestnych a pomiestnych názvov v metačných listinách z r. 1293, 1329 a 1352 so situáciou na recentných mapách M. 1:10 000 ÚSGK z r. 1963, M. 1:25 000 ČS-ČSLA z r. 1957, M. 1:75 000 VZÚ z r. 1938, katastrálnej mape (výsek na liste 17, 18, 21, 23 — pre tlač z r. 1932) uložený na MNV v Kolačne a na porastovej mape M. 1:10 000 z r. 1970 uloženej v Lesnom závode v Partizánskom.

Z mapky vyplýva pomerne ustálená severná hranica majetkov klížskeho opátstva. Zdá sa však — po porovnaní metačných údajov z r. 1293 a 1352 — že v prvej polovici 14. stor. došlo k presunu kláštorných majetkov na najvýchodnejšej časti územia do rúk svetskej šľachty.

Osobitnú pozornosť sme venovali konfrontácii metácií na chotárnici v sme-re Drieňová, Veľký Cerok (1352: Cerok... tres metas separaret... possessioni Baragian... possessioni Vgrouch... possessioni abbatis de Colos...), Michalov vrch, Veľká Slopňa a Veľký Vracov. Pomerne hustá sieť metačných bodov a zachovanie značnej časti stredovekých pomiestnych názvov až do súčasnosti umožňuje stotožniť Michalov vrch veľmi pravdepodobne s métou „mons Haradische“ (1293), „lapis Myhalvara“ (1329), resp. i „monticulus Berch“ (1352). Posledný názov by mohol súvisieť s dnešným označením polohy „Vrchhora“. Názvy z r. 1293 a 1329 zreteľne odzrkadľujú tradície vtedy už len bývalej pevnostnej funkcie útvaru na Michalovom vrchu.

V metáciach nachádzajú sa konkrétne údaje o komunikáciách v tejto časti Tribečského pohoria. V r. 1293 spomína sa cesta z Brodzian cez priesmyk pri Plešovici do dediny „Kernechen“ (neznáme — Šmilauer 1932, s. 96 n.), „via publica“ z Hrušova do Veľkých Uheriec a východne od nej i cesta „de superiori Hozlem“. Pozoruhodne dopĺňa túto situáciu metácia z r. 1352. Spomína sa v nej cesta, po ktorej sa z Klíža prevážalo drevo, prechádzala popri akejsi „studni pustovníka“ (Remetekuth) a ústila smerom k vrchu. Rozdiel opäť pri spomenutej ceste na Hrušov. Situovanie méty Remetekuth je zrejme identické s dnešnou Vrchhorou. Zdá sa teda, že jedna vetva spojnice z Hrušova viedla západne od Vrchhory, po východných svahoch Michalovho vrchu a prechádzala cez tzv. Kamenné vráta a západne od Kabátovho vrchu ústila pri Kolačne s pokračovaním do Veľkých Uheriec. Takáto trasa cesty ako vedľajšia komunikácia používala sa až do pomerne nedávnej minulosti. Je zaznačená i na horecitovanej katastrálnej a porastovej mape. Východné svahy Michalovho vrchu vraj cesta prekonávala serpentínami a za Vrchhorou pokračovala smerom na Hrušov. Presná trasa tohoto ďalšieho úseku však nie je známa. Možné sú v podstate dva varianty.

LEGENDA: 1 - Kolačno

2 - [1293 VGRUCH!]

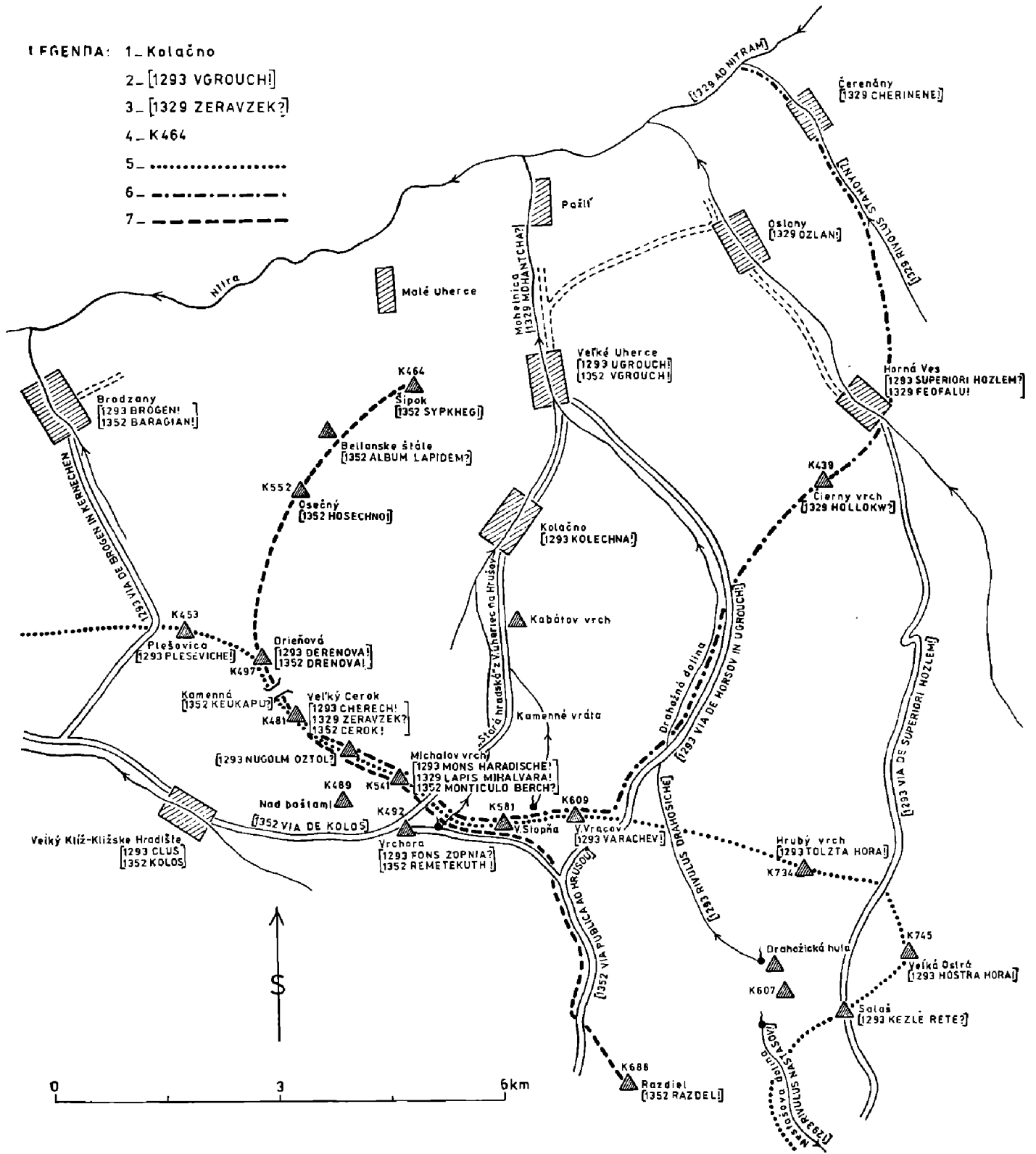
3 - [1329 ZERAVZEK?]

4 - K464

5 -

6 - -----

7 - -----

Obr. 11. Hranice feudálnych majetkov v okolí Kolačna a Klížskeho Hradišča v 13.-14. stor. na základe metačii z roku 1293, 1329 a 1352 (pokus o rekonštrukciu). Legenda 1 - dnešné názvy obcí a polôh; 2 - dobre identifikovateľné stredoveké názvy dedín a výrazných metačných bodov s vyznačením roku zmienky; 3 - stredoveké názvy metačných bodov s pravdepodobnou lokalizáciou; 4 - nadmorská výška kóty; 5 - severné a východné ohraničenie majetkov klížskeho kláštora k r. 1293; 6 - južné a východné ohraničenie majetkov Myka, syna Mikuláša z Oslan k r. 1329; 7 - západné a južné ohraničenie majetkov rodu Barachka k r. 1352.

Prvý z nich (obr. 11) zodpovedá trase dnešného prístupu na Vrchhoru z východnej strany lesnou cestou po odbočení z cesty zo Skýcova do Uheriec.

Druhý možný variant — južne od Vrchhory — indikujú pomiestne názvy a tradícia, podľa ktorej komunikácia viedla i priamo z údolia Vičomy Uhrovskej dolinou popod Kostolište a pri tzv. Večerovej sa pripájala opäť na cestu spájajúcu Hrušov s Veľkými Uhercami. Pravdepodobne išla i popri stredovekej osade Glodna (zmienky z r. 1293 a 1359), ktorej lokalizáciu indikuje pravdepodobne Hlorná dolina (povrchový prieskum v r. 1977; pozri *Hodál 1931*, s. 40, 41).

Nie je možné ďalej precizovať komunikačný a chronologický vzťah spomenutých ciest. Je známe, že v stredoveku sa trasy ciest pomerne často menili, resp. menil sa ich význam a to v závislosti od vývoja osídlenia, z hospodárskych a majetkoprávných dôvodov, ale i v dôsledku klimatických zmien (*Štěpánek 1968*, s. 562 n., *Denecke 1979*). Naznačením komunikačných spojov v mikroregióne však možno vcelku spoľahlivo ilustrovať strategicky významnú polohu Michalovho vrchu. Opevnený útvar, ktorý tu vznikol, bol situovaný pri komunikáciach spájajúcich horné Ponitrie s Požitavím, resp. nepriamo i so Žiarskou kotlinou na Pohroní. Z hľadiska administratívneho členenia stredovekého Uhorska stál hrad takmer na rozhraní Nitrianskej a Tekovskej župy. Nesporne však inklinuje k severozápadnému výbežku Tekovskej župy, ktorý zdanlivo neorganicky zasahuje do povodia Hornej Nitry a predstavuje jadro územia oslianského kráľovského španstva (*Mišík 1965*, s. 27, n., 53 n., *Győrffy 1966*, s. 4414—418). Oslianske španstvo sa vytvorilo ako organizačný článok v budovaní uhorskej kráľovskej administrácie zrejme už v priebehu 11. stor.. Vzniklo na území, ktoré sa do uhorskej mocenskej sféry dostalo z iniciatívy tekovského španstva. Ďalšej expanzii Tekova na sever však zrejme zabránil rýchlejší postup nitrianskeho španstva, ktoré získalo veľkú časť horného Ponitria (*Fügedi 1938*). Z oslianskej časti vzhľadom na excentrickú polohu k tekovskému centru vzniklo samostatné španstvo, ku ktorému patrila asi i časť Pohronia spomínaná už v r. 1075 ako „terra Susolgi“ komunikačne spojená s Ponitriím cestou zo Žarnovice do „superiori Hozlem“. V 13. stor. bol však tento celok už súčasťou zvolenskej veľkožupy. Po rozpade tohto organizačného celku sa už Oslany a taktiež oblasť Susol stávajú opäť súčasťou tekovskej zemianskej župy.

Jednotlivé ohnivé tejto historickej rekonštrukcie nemožno zatiaľ oprieť o písomné pramene z obdobia existencie samostatného oslianského španstva. Analýza vývoja cirkevnej organizácie, majetkoprávných vzťahov, jednotlivých zmienok o Oslanoch z 13.—14. stor. sú však reálnym a prijateľným základom pre ďalšie bádanie. Zrejme ako terminologická tradícia objavuje sa ešte v r. 1310 názov „comitatus Ozlan“ (*Mišík 1965*, s. 28), v 13. stor. sa spomína kráľovský „officialis de Ozlan“ a existujú i náznaky kráľovskej služobníckej organizácie. Z r. 1283 pochádza pozoruhodná zmienka o rovnocennom jurisdikčnom postavení územia Oslan a ďalších častí zvolenskej veľkožupy — Zvolena, Turca, Liptova (*Malyusz 1922*, s. 14; *Győrffy 1966*, s. 465—482).

V súvisi s existenciou španstva, ktoré reprezentovalo v danej oblasti politickoadministratívnu a vojenskú moc kráľa a zabezpečovalo i pravidelný odvod všetkých dávok pre potreby kráľovského eráru vystupuje taktiež otázka španského sídla — hradu. S jeho lokalizáciou sa zaoberal *M. Mišík 1966*, s. 14, 15. Pri lokalizácii domnelého hradu Oslany zmieňuje sa o dvoch alternatívach: hradisko v Čereňanoch, alebo predpokladaný opevnený útvar nad Hornou Vsou. Doteraz nie je precizované datovanie ani jedného z uvedených objektov a sídelnej funkcie vo včasnom stredoveku nevyhovujú podľa doterajších poznatkov ani svojim geografickým situovaním, ani morfológicky.

Metodicky problematickým je i snaha viazať predpokladaný hrad priamo k osade Oslany, príp. do jej bezprostredného susedstva. Už *E. Mályusz*, 1922, s. 14. upozornil v súvisi s citovanou zmienkou z r. 1283, že názov Oslany pred 14. stor. treba chápať za označenie teritoriálneho celku a nielen za názov jednej — i keď dôležitej — rovnomennej, prípadne eponymnej — osady. V takomto ponímaní nie je potrebné viazať existenciu predpokladaného špánskeho hradu Oslany na osadu tohto mena a možno pripustiť lokalizáciu v rámci celej hornonitrianskej časti špánstva, ku ktorému patrilo územie pozdĺž ľavého brehu Nitry od Bystričian po Malé Uherce a dolina Veľkých Uheriec a Hornej Vsi po hranice Tekova na Požitaví a Pohroní.

Svojim rozsahom pomerne veľký hrad na Michalovom vrchu nemožno spojiť zatiaľ so žiadnym pevnostným útvarom známym z písomných prameňov spred 14. stor. *M. Mišík* 1966, s. 16, 17 zastáva názor, že z iniciatívy Štefana Čáka vznikol v rokoch v časovom rozpätí 1274—1294 hrad vo Veľkých Uherciach. Je pravdepodobné, že ide o ten útvar, ktorého zvyšky vidieť na návrší za obcou a mohol predstavovať v 14. a 15. stor. i sídlo ďalších tunajších zemepánskych vlastníkov; ešte vraj začiatkom 17. stor. bola snaha obnoviť túto pevnosť (*Ipolyi-Stummer* 1876, s. 403; *Bars vármegye* 1903, s. 60, obr. na str. 13).

Veľké Uherce sa považujú obvykle za súčasť slovanského obranného pásma proti staromaďarským útokom v 10. stor. (*Mišík* 1965, s. 16) resp. sa tu umiestňuje až do poslednej štvrtiny 11. stor. i jeden z úsekov severného pomedzia Uhorska (*Fügedi* 1938, s. 273 n.).

Chceli by sme načrtnúť problematiku Veľkých Uheriec z hľadiska existencie tzv. oslianskeho špánstva. Je nesporné, že v mocenskej aktivite včasno-uhorského štátu v 11. stor., ktorá sa realizovala v oblasti hornej Nitry i expanziou z územia tekovského špánstva, Uherce mali významnú polohu. Podľa *M. Mišíka* 1965, s. 7, 16 však stratili význam najneskôr už po roku 1018, „keď pripadli Horná Nitra a Turiec ako celok k Uhorsku“ a ťažisko vojenskej i administratívnej potreby sa presunulo do Oslan. Naopak, podľa *P. Ratkoša* 1965, s. 158 sa juhozápadné Slovensko a to až po čiaru Trenčín-Uherce dostalo do priamej uhorskej sféry definitívne po r. 1018 v súvisi s tzv. poľsko-uhorským vyrovnaním. Severná časť tohto územia sa dostala do uhorskej domény prvýkrát, keďže staromaďarské družiny sem v priebehu 10. stor. zrejme nezasiahli. V takomto zmysle niet dôvodu predpokladať, pokles významu Uheriec práve po r. 1018.

Domnievam sa, že v tejto súvislosti možno uviesť i ďalšie interpretačné aspekty. Vychádzajú z porovnania geografického situovania Uheriec viazaných predovšetkým na Požitavie a Oslan spojených hlavne s Pohroním. Tieto väzby môžu predstavovať dve fázy vývoja oslianskeho špánstva, ktoré je označením teritoriálnym. V prvej fáze, ktorú charakterizuje aktivita z tekovského špánstva až po vyčlenenie útvaru „comitatus Ozlan“ by mohli mať určujúce postavenie Veľké Uherce. V priebehu 12. stor. sa postupne sformovalo rozsiahle kráľovské dominium na strednom Slovensku, ako základ zvolenskej veľžupy (*Mályusz* 1922, s. 4 n.). Je pravdepodobné, že v súvisi s pričlenením územia oslianskeho špánstva k zvolenskej veľžupe mohlo dôjsť postupne k presunu organizačného centra priamo do Oslan a vzostupu významu tejto osady.

Z nepriamych zmienok vyplýva, že sa tak stalo pred rokom 1237 (problematika tekovských mýt na Pohroní v rukách zvolenského špána — *Győrffy* 1966, s. 416).

Na základe načrtnutých historických indícií je pravdepodobné, že opevnený útvar na Michalovom vrchu, ktorý zanikol ešte pred 14. stor. súvisí s existenciou oslianskeho špánstva a to najskôr s jeho prvou fázou, keď primárne

postavenie mali Uherce. Z písomných správ v 13.—14. stor. vyplýva, že Uherce a Oslany sa i v rámci územia bývalého špánstva považovali za samostatnú majetkovú jednotku (pramene k r. 1274 a 1321: *Győrffy 1966*, s. 465). O tradícii ich dávnejšej úzkej spätosti svedčí markantne už vyššie citovaný spor z r. 1356 o Kolačno, ktorý sa napokon — napriek bližšie neuvedeným nejasnostiam — rozhodol v prospech rodu de Barachka sídliacom vo Veľkých Uherciach.

Niektoré znaky pôvodnej funkcie hradu možno sledovať i v období po jeho zániku v súvisi s dejinami klížskeho opátstva. Názov Klíž-Clus svedčí o strategicky dôležitom komunikačnom prechode (*Hodál 1931*, s. 31 s odkazmi na literatúru). Existencia blízkeho opevnenia odzrkadľuje sa v názve Klížske Hradište. Benediktínsky kláštor bol situovaný v tejto osade. Práve z tohto dôvodu nemožno názov Haradische z r. 1293 na hraniciach opátstva považovať za osadu v ktorej sa nachádzal samotný kláštor (*Hodál 1931*, s. 38—40).

Pri hospodárskej zabezpečení kláštora počítalo sa i so ziskami plynúcimi z okolitej dopravy. Okrem spomenutých viacerých vetiev spojenia Požitavie s Hornou Nitrou význam tu mala nepochybne taktiež cesta z Ponitria cez údolie Vyčomy s rozdvojením približne v oblasti dnešnej obce Klátova Ves. Jedna vetva sa ďalej východne pripájala k cestám z Požitavie na Hornú Nitru, druhá odbočila na juh údolím Hradištského potoka (*Šmilauer 1932*, s. 97, 98), prechádzala popri pravekom hradisku Šance, popod pozoruhodný výšinný opevnený útvar s kamennou architektúrou Čierny hrad (*Janšák 1930*, s. 59, tab. XVII, obr. 73, 74) a ústila pri Zlatne do oblasti Žitavskej pahorkatiny.

Z obdobia, v ktorom sú k dispozícii obsažnejšie písomné pramene, je kláštor už na pomalom, ale neodvratnom úpadku. Prispel k tomu tlak okolitých feudálov, najmä v období čakovskej oligarchie, ale zrejme i celková zmena uhorskej územnej organizácie po pol. 13. stor. Komunikácie, na ktoré sa viazala predpokladaná hospodárska prosperita opátstva strácali svoj dávnejší význam. Oslabilo sa spojenie s tekovskou oblasťou, hoci staršie donačné privilégiu uvádza jednotretinový podiel opátstva na daniach v Tekove a okolitých obciach (*Hodál 1931*, s. 31, 42).

Majetok opátstva, ktorý bol do 13. stor. vcelku ustálený, resp. se na severovýchode pravdepodobne i o niečo zväčšil zabraním časti územia predstavujúcim nevyhnutne pôvodné zázemie hradu na Michalovom vrchu, stal sa na prelome 13. a 14. stor. priamou súčasťou čakovskej domény. S opätovnou normalizáciou majetkových pomerov kláštora po r. 1320 súvisí i obnovenie „dávneho“ trhu, ktorý sa konal, resp. mohol konať každú stredu (*Kristó 1973*, s. 39, 147; *Hodál 1931*, s. 33; *Nyitra vármegye 1898*, s. 544). Je pravdepodobné, že existencia tohto trhu mala pred 14. stor. väčší význam s tendenciou vzniku trhovej osady, v ktorej sa dokonca usadzovali i „hospites“. Tento vývoj však v 14. stor. nemal pokračovanie. O tom, že trh asi neprinášal očakávaný zisk svedčí vcelku skromný ročný dôchodok kláštora vo výške 10 mariek, ktorý je uvedený v zozname pápežských decimátorov z r. 1332—1337 (*Hodál 1931*, s. 33).

Je otázne, či usadenie „hostí“ súviselo pôvodne len s trhom, alebo či nie je sčasti v spojení i s baníckou prospektorskou činnosťou. I keď o eksploatacii nerastov v novších časoch vieme len v súvisi s ťažbou mramoru pri Klížskom Hradišti (*Nyitra vármegye 1898*, s. 108; prieskum — nál. správa č. 167/54 v dokumentácii AÚ SAV v Nitre), v širšom okolí sú náznaky stredovekej exploatacie menších ložísk zlata a to ryžovaním (Zlatno — *Bárs vármegye 1903*, s. 42), ale i banskou ťažbou (Hostie — *Uhlár 1980*, s. 11; stopy dávnej ťažby — pingy sú zreteľné i pri Bresovom Štále nad Jedľovými Kostolaimi — v práci *Bars vármegye 1903*, s. 29 sa spomínajú dokonca pokusy o obnovu ťažby začiatkom 18. stor.).

Zmienka z r. 1352 o ceste, po ktorej „hostia z Klíža“ zväžajú drevo naznačuje, že tunajší prisťahovalci nenašli možnosti pre väčšiu hospodársku prosperitu.

Otázkou klížskeho trhu sa podrobnejšie zaoberal *J. Hodál 1931*, s. 33, 42, 45. Spomína výhodu blízkych ciest a domnieva sa, že miesto trhu ležalo priamo pri kláštore. Doterajšie skúsenosti však svedčia o tom, že miesto trhu „mercatum“ v 11—12. stor. ležalo obvykle mimo areálu sídlisk a to i v prípade včasnostredovekých hradskej miest označovaných ako „civitas“ (*Ratkoš 1978*, s. 249) a nachádzalo sa zrejme priamo pri cestách, ktoré v starších fázach stredoveku prebiehali obvykle mimo sídlisk (*Štěpánek 1968*, s. 568—569). V slovenských podmienkach môže k objasneniu problematiky dislokácie trhových miest prispieť analýza výskytu pomiestnych názvov typu „trhovisko“, „trhovište“ a ich väzby na blízke opevnené útvary (možnú súvislosť s trhoviskami, kam podľa včasnouhorskej zákonníkov mali kráľovskí strážcovia sústreďovať a zúžitkovať zajatý dobytok i ľudí uvádza *P. Ratkoš, 1978*, s. 252).

Je pravdepodobné, že i trhovisko klížskeho kláštora bolo situované v blízkosti ciest, z ktorých najfrekventovanejšie boli spojenia z Požitavia na Hornú Nitru. Pozoruhodná je situácia v polohe Vrchhora. Pri prieskumoch v okolí dnešnej horárne sa zistili stopy stredovekého osídlenia, pri zrúcaninách kostola sú náznaky pochovávaní. Interpretácia vzniku kostola, ktorý má dĺžku 24 metrov, ako novej stavby v roku 1706 (*SPS 1968*, s. 50) je problematická. Odporuje tomu predbežná analýza stavebného vývoja, v ktorej i na nadzemnom murive vidieť dve fázy (*Hodál 1931*, s. 50, 51) a taktiež nepravdepodobnosť objavenia sa ab ovo „pútnického“ miesta v 17.—18. stor. bez starších tradícií.

Ruiny kostola indikujú tradíciu koreniacu ešte v stredovekom vývoji a na základe predchádzajúcich náčrtov historického vývoja mikroregiónu je pravdepodobné, že i samotná sakrálna stavba vznikla v stredoveku. Pútna tradícia môže byť reminiscenciou na dávnejšie trhovisko na ceste prístupnej zo širšieho okolia. Patrocínium zaniknutého kostola, ktoré by nám mohlo aspoň orientačne poukázať na určité interpretačné možnosti (*Boháč 1968*) nepoznáme. Pripúšťame možnosť, že s pôvodným patrocíniom súvisí snáď názov skalného brala so zvyškami hradu — Michalov vrch. Pomenovanie použité už v 14. stor. (Myhalvara) totiž svedčí o tom, že by snáď mohlo ísť o názov súvisiaci s kultom sv. Michala archanjela — bojovníka. Takúto interpretáciu by nepriamo podporoval — pokiaľ ide o analógie v rámci Karpatskej kotliny — názov hradu Szentmihálykő (*Fügedi 1977*, s. 198, 199; pozri i *Zolnay 1977*, s. 185—187 — problematika pustovníkov no lokalite Szentmihályhegy).

Farský kostol sv. Michala vo Veľkých Uherciach spomína sa v zozname pápežských desiatkov z r. 1332—1337 (*Ipolyi—Stummer 1876*, s. 403) Otázne je však patrocínium ďalšieho blízkeho starobylého kostola — románskej stavby s valcovitou vežou v Klížskom Hradišti (*Mencl 1937*, s. 115, 116, 128, 129). Podľa *L. Némethyho (1894*, s. 363) ide o kostol P. Márie (išlo by o zasvätenie zhodné s benediktínskym kláštorom). *J. Hodál, (1931*, s. 49, 50) uvádza indicie pre patrocínium sv. Michala (pozri i *SPS 1968*, s. 51). Ďalšia nejasnosť vystupuje v súvisi s pôvodným zasvätením vlastného kláštorného kostola, ktorý bol zbúraný v r. 1801. Z vizitácie v r. 1755 vyplýva, že kostol mal v tomto období už patrocínium Všetkých svätých s tým, že na nepochybné mariánske zasvätenie upomínal už len jeden z vedľajších oltárov (*Hodál 1931*, s. 49).

Jednou z možností pre vznik názvu Myhalvara je teda sekundárne prenesenie patronícia blízkeho kostola (snáď z pôvodnej sakrálnej stavby na Vrchhore) na markantnú vyvýšeninu s pozostatkami hradu; ešte koncom 13. stor. sa tento objekt označuje ako Haradische. Druhá možnosť je, že názov Myhal-

vara — Michalov hrad je jednoducho odvodený od osobného mena a má teda privlastňovací význam. Pre podobnú tvorbu toponymií v mikroregióne máme doklad v spomenutej metácii z r. 1293, kde na južnej hranici majetkov opátstva spomína sa i prameň zvaný „Belus studeniche, qui dicitur puteus comitis Mixe“ (Šmilauer 1932, s. 97).

Hrad v 14. stor. však nepatril už medzi oficiálne evidované opevnené útvary. Chýbajú o ňom hoci i len nepriame zmienky v súvisi s hradmi v 14. až 15. stor. (Fügedi 1977, Teleki 1863, s. 226—228, 247 n.), resp. i z obdobia vlády Mateja Korvína, ktorý vydal viacero dekretálnych povolení na stavbu súkromných šľachtických hradov (Zolnay 1977, s. 224—227). V stredoveku ešte pomerne dobre zachované zvyšky hradu v blízkosti diaľkových ciest mohli sa stať príležitostnou základňou zbojníckych družín, alebo sídlom lúpežných rytierov. Príkladom by mohli byť zmienky zo 14. stor. o činnosti tzv. serenčov, ktorí obsadili a vyrabovali dokonca i klížsky kláštor. Zmocnili sa pritom vraj i niektorých donačných listín okolitých šľachtických rodín, ktoré svoje dokumenty uschovávali podľa všeobecných zvykov v kláštore. Podľa toho by útočníci mohli byť predstaviteľmi feudálnej triedy, ktorí zhabaním listín sledovali vlastné majetkové záujmy. Medzi postihnutými rodmi — sťažovateľmi — bola i oslianska vetva Symoniovcov, ktorá sa však údajne čoskoro aktívne zaslúžila o zničenie uvedených „zbojníkov“.

Pri archeologickom výskume sa zistila opäť určitá aktivizácia hradu v 15. stor. a tieto zistenia potvrdzuje mapa Lazara pre prvú pol. 16. stor.

Túto fázu možno pravdepodobne opäť spojiť s expanziou a šarvátkami feudálnych rodov v okolí klížskeho kláštora. Posledné snahy o hospodársku aktivizáciu opátstva sú zreteľné v r. 1430 (Hodál 1931, s. 35), potom sa však benediktínska prebenda definitívne — i keď len postupne — rozkladá. Hoci opáti v Klíži sa za nejasných okolností spomínajú až do r. 1562 (Hodál 1931, s. 38), je zrejmé, že majetkoprávna suverenita kláštora bola už dávno predtým a čoraz viac oklieštená. Mohli k tomu prispieť udalosti v súvisi s husitskými i bratríckymi akciami v okolí Topoľčian; hlavným dôvodom však boli príznaky rozkladu ústrednej štátnej moci od konca 15. stor. a čoraz silnejšie prejavy feudálnej anarchie.

V druhej pol. 15. stor. teda vznikli podmienky pre obnovenie pevnostnej funkcie hradu, hoci v redukovanej podobe. Je pravdepodobné, že sa opäť využila vojenskostrategická poloha lokality, ale i jeho situovanie pri trhovom mieste, ktoré si napriek prepísaniu staršieho práva trhu v r. 1430 márne snaží zachovať pre vlastný zisk klížske opátstvo.

Obnovenie jednej veže a vybudovanie mohutnej priekopy na Michalovom vrchu nevieme však zatiaľ začleniť do žiadnej konkrétnej historickej súvislosti. Zmienka o úplnom odcudzení opátstva pochádza až z r. 1511. Medzi tými feudálmi, ktorí násilne uzurpovali kláštor sú menovaní Matej Symoni v r. 1519 (*Nyitra vármegye* 1898, s. 544) a najmä Rafael Podmanický za podpory rodu Lefantovských od r. 1541. Z územia opátstva podnikali sa na okolí obávané lúpežné prepady a násilenstvá. Sťažnosť drobnej šľachty sa dostala až na krajinský snem, ktorý v r. 1547 a 1548 žiadal kráľa, aby pevnosť, na ktorý sa premenil bývalý kláštor dal zničiť. Podľa všetkého sa však táto požiadavka až do smrti Podmanického v r. 1558 nerealizovala (Hodál 1931, s. 37, 38).

V spomenutých mocenských šarvátkach, počas ktorých takmer bez stopy zaniklo benediktínske opátstvo mohol zohrať úlohu opäť i hrad na Michalovom vrchu a dostal sa nie náhodou dokonca i na najstaršiu doteraz známu mapu územia Slovenska. Lazar čerpal asi z prameňa, ktorý bol hlbšie informovaný o problematike popisovaného mikroregiónu. Na Lazarovej mape chýbajú totiž záznamy o ďalších z iných historických prameňov známych a v 15. — 16. stol. podstatne významnejších hradoch na území Slovenska.

Predložený príspevok je informáciou o zisťovacom archeologickom výskume a pokusom prispieť využitím ďalších druhov prameňov k interpretácii jeho výsledkov. Sme si vedomí, že vysvetlenie a správne zaradenie zistených javov má početné medzery a úskalía, ktoré možno prekonať neraz len hypoteticky, resp. s predpokladom platnosti všeobecných črt vývoja v interpolovanej podobe v konkrétnych podmienkach. Príspevok má v takomto zmysle predovšetkým diskusný charakter. Jeho cieľom je v rámci daných možností prispieť k precizovaniu metodiky spracovania problematiky vývoja mikroregiónov v stredoveku na základe archeologického prieskumu a výskumu a s využitím prameňovej bázy ďalších historických disciplín. Dôsledná organizácia tejto práce by mala predstavovať jeden z dôležitých prvkov pri prehľbovaní efektívnosti, resp. i objektívnosti archeologického bádania (bližšie rozvedenie problematiky pozri *Habovštiak 1973*).

Literatúra

- A. O., 1887: Anjoukori okmánytár V (red. Nagy, I.-Nagy, Gy.), Budapest;
- Atlas SSR, 1978: Atlas Slovenskej socialistickej republiky, Kap. II. Vývoj mapového zobrazenia Slovenska, s. 10, mapa 1, Bratislava;
- Bars vármegye, 1903: Magyarország vármegyéi és városai (Magyarország monográfiája — Bars vármegye). Red. Borovssky, S. Budapest;
- Boháč Zd., 1968: K otázce využití zasvěcení kostelů v oboru historické geografie. Čs. Čas. historický 16, s. 571—584;
- Čaplovič D.,: Výskum kamennej blokovej stavby vo Svinici. In: Archeol. výsk. a Nál. na Slovensku v r. 1978. Nitra, s. 84—86;
- Denecke D.,: Methoden und Ergebnisse der historisch — geographischen und archäologischen Untersuchung und Rekonstruktion mittelalterlicher Verkehrswege In: Geschichtswissenschaft und Archäologie. Untersuchungen zur Siedlungs — Wirtschafts und Kirchengeschichte. Vorträge und Forschungen XXII, s. 433—483, Sigmaringen;
- Fiala A., 1977: Obytná veža Trenčianskeho hradu: Pamiatky a príroda, č. 2, s. 13—15;
- Fiala A.—Habovštiak A.—Štefanovičová T., 1975: Opevnené sídliská z 10.—13. storočia na Slovensku. Archeol. Rozhl. 27, s. 429—444.
- Fiala A.—Vallašek A., 1975: Informácia o výskume Spišského hradu. Archeol. Rozhl. 27, s. 444—446;
- Fügedi E., 1938: Nyitra megye betelepülése. Századok 72, s. 273—319, 488—509;
- Fügedi E., 1977: Vár és társadalom a 13.—14. századi Magyarországon. Budapest;
- Gajdoš V., 1977: Výsledky geofyzikálneho prieskumu na niektorých lokalitách na Slovensku. In: Geofyzikální prospekce v archeologii — seminár v N. Vozokanoch r. 1976. Zprávy čs. společn. archeol. ČSAV 19/4—5, s. 115—117.
- Győrffy Gy., 1966: Az Árpád kori Magyarország történeti földrajza I. Budapest.
- Habovštiak A., 1972: Stredoveké hrádky na Slovensku. Vlastiv. Čas. 21, s. 2—8.
- Habovštiak A., 1973: Stredoveké zaniknuté sídliská ako predmet historickoarcheologického výskumu. Slov. Archeol. 21, s. 221—228.
- Hajnalová E., 1977: Prehľad botanických nálezov z archeologických výskumov. Archeol. výskumy a nálezy na Slovensku v r. 1976, s. 109—115. Nitra.
- Hodál J., 1931: Kláštor benediktínov v Klíž-Hradišti na Slovensku. Príspevky k pravku, dejinám a národopisu Slovenska. In: Sbor. Vlastived. múzea v Bratislave za r. 1924—1931, s. 30—53. Bratislava.
- Ipolyi—Stummer A., 1876: Historický schematizmus bbiskupstva banskobystrického od založenia po rok 1876. Banská Bystrica (preklad F. Mojta, in litteris v knižnici AÚ SAV v Nitre).
- Jankovič V., 1973: K dejinám kaštieľa vo Veľkých Uherciach. Vlastived. Čas. 28, s. 70—75.

- Janšák Š., 1930: Staré osídlenie Slovenska. In: Sbor. muzeál. sloven. Spoloč. 24, s. 1—67, tab. I—XVII. Turč. Sv. Martin.
- Kristó Gy., 1973: Csák Máté tartományúri hatalma. Budapest.
- Mályusz E., 1922: Turóc megye kialakulása. Budapest.
- Mencl V., 1937: Stredoveká architektúra na Slovensku I. Praha—Prešov.
- Mišík M., 1965: Osídlenie hornej Nitry. In: Historický sborník kraja 2, s. 5—72. Banská Bystrica.
- Némethy L., 1894: Series parochiarum et parochorum Archi-Dioecesis Strigoniensis. Ostrihom.
- Nešporová T., 1974: Výsledky historickoarcheologického výskumu na Trenčianskom hrade. Vlastived. Čas. 23, s. 143.
- Nyitra vármegye, 1898: Magyarország vármegyéi és városai (Magyarország monográfiája — Nyitra vármegye). Red. Sziklay J.—Borovszky S., Budapest.
- Plachá V.—Hlavicová J.—Keller I., 1975: Predbežné výsledky archeologického výskumu Devína v roku 1974. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slovensku v r. 1974, s. 82—84. Nitra.
- Ratkoš P., 1965: Podmanenie Slovenska Maďarmi. In: O počiatkoch slovenských dejín. Sborník materiálov, s. 141—178. Bratislava.
- Ratkoš P., 1978: Naše sídliskové útvary v latinskej terminológii 9.—12. storočia. In: Archaeologia historica 3, s. 247—254. Brno—Nitra.
- R. D. E. S., 1980: Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae I (red. V. Sedlák). Bratislava.
- Ruttkay A., 1975a: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei I. Slov. Archeol. 23, s. 119—216.
- Ruttkay A., 1975b: Hradisko a hrad pri Veľkom Klíži — Klížskom Hradišti. In: Archeol. Výsk. a Nál. na Slovensku v r. 1974, s. 96, 97. Nitra.
- Ruttkay A., 1976: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei II. Slov. Archeol. 24, s. 245—395.
- Sörös P., 1912: Az elenyészett benzés apátságok. Budapest.
- S. P. S., 1968: Súpis pamiatok na Slovensku II. Bratislava.
- Šmilauer V., 1932: Vodopis starého Slovenska. Bratislava.
- Štefanovičová T., 1975: Bratislavský hrad v 9.—12. storočí. Bratislava.
- Štechová M., 1933: Staré Slovensko. Kultúra 5, s. 787—789. Bratislava.
- Štěpánek M., 1968: Patrocinia a středověké cesty (Příspěvky k dějinám osídlení 4), Čs. Čas. historický 16, 551—570.
- Teleki J., 1863: Hunyadiak kora Magyarországon VI—1. Budapest.
- Tirpák J., 1974: Použitie geofyzikálnych metód v archeológii. Diplomová práca. Katedra užitej geofyziky Prírodoved. fak. Univ. Komenského. Bratislava.
- Uhlár V., 1980: Veľké Uherce 1274—1294. Z dejín dediny a okolia. Topoľčany.
- Uhlár V., 1981: Hrad na Michalove nad Uhercami a jeho funkcia pre nitriansky Tekov a horné Požitavie. In: Zbor. Západoslovenského múzea, Trnava (v tlači).
- Uslar R., v. 1964: Studien zu frühgeschichtlichen Befestigungen zwischen Nordsee und Alpen. Köln.
- Vizdal J., 1979: Budúcnosť objavenej minulosti (alebo o zemplínskom skanzene). Pravda na nedeľu, 19. I. 1979, s. 4—5. Bratislava.
- Zolnay L., 1977: Kincses Magyarország Középkori művelődésünk történetéből. Budapest.

Zusammenfassung

Die untergegangene Burg auf der Höhe Michalov vrch zwischen Klížske Hradište und Kolačno, Bez. Topoľčany

Auf Lazars Landkarte Ungarns (Redaktion im Jahr 1528) erscheint eine unbekannte Burg namens Nihalow. Der Autor situierte sie in das Gebiet zwischen den Flüssen Nitra und Žitava so, daß sie die Nordostecke eines kleinen Geländedreiecks bildet, dessen weitere Ecken die nahegelegenen und bekannten Burgen Oponice und

Hrušov sind. Die angeführte Burg „Nihalow“ korrespondiert mit schriftlichen Nachrichten über „lapis Myhalvara“ aus dem 14. Jahrhundert im Gebiet zwischen Veľký Klíž, Oslany und Veľké Uherce, bzw. mit der Bemerkung „mons Haradishe“ in Metation des Benediktinerklosters von Klíž aus dem Jahr 1293. Die Analyse dieser Quellen hat Hand in Hand mit Geländeerkundungen bewiesen, daß alle zitierten Angaben das Befestigungssystem auf der Michalov-Höhe betreffen (K 540, 8), die einen der dominanten Gipfel im benachbarten Teil des Tribeč-Bergzugs vorstellt. Die zitierten Quellen über diese Burg sind allerdings widerspruchsvoll: einerseits geht aus ihnen hervor, daß es sich schon Ende des 13. Jahrhunderts um eine wüste Stelle (lapis, mons) handelte, andererseits bezeichnete sie Lazarius als existierende Burg.

Erfolgreiche Ergebnisse zur Klärung der funktionellen Entwicklung der Michalov-Höhe brachte die Erkundungsforschung im Jahr 1974. Ihren felsigen Gipfel umgeben drei Befestigungsgürtel. Die beiden äußeren Wälle sind wahrscheinlich mit der Besiedlung dieser Örtlichkeit in der Hallstatt- und frühen La-Tène-Zeit verbunden, der das Gipfelplateau von ca. 100×15 m Ausmaß schützende Innenring ist im 11. Jahrhundert entstanden. Er bestand aus einem Erdwall, der im 12.–13. Jahrhundert durch eine mächtige mehr als 4 m breite Schanze ersetzt wurde, die aus zwei parallelen, mit Mörtel gebundenen Steinmauern bestand; ihr Zwischenraum wurde mit gestampftem Lehm gefüllt. Die Innenverbauung der Burg bestand aus einem Turm (13,6×10 m) und einem weiteren (Palast-?) Objekt von 12–11 m Ausmaßen. Zwischen den beiden Bauten lag eine Zisterne. Die Ergebnisse der Erkundungsforschung ergänzten geophysikalische Gutachten (Dr. V. Gajdoš—Dr. J. Tirpák), die auf der Akropolis ein weiteres aus Holz gebautes Wohn- oder Produktionsobjekt indizierten.

Für den frühen Untergang dieses Baukomplexes spricht die Tatsache, daß das geborgene Material aus dem 14. Jahrhundert nur eine sporadische Schicht vorstellt, die stellenweise auch die Reste der steinernen Schanze bedeckt. Anscheinend ist im Leben dieser Burg eine längere Zeitlücke entstanden, die im Laufe des 15. Jahrhunderts von einer neuen Aktivität unterbrochen wurde; diese läßt aber im Vergleich mit der Vergangenheit auf eine verringerte Funktion und Bedeutung der Örtlichkeit schließen. Die Schanzen wurden nicht erneuert, man schnitt sie sogar durch einen tiefen Quergraben als einzige künstliche Befestigung des kleinen Raumes mit dem ursprünglichen Turm, den die neuen Burgbewohner weitgehend wiederherstellen und ergänzen mußten. Das mit dieser Zeit der Burgentwicklung zusammenhängende Fundmaterial stammt aus dem 15. und der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts, in der man mit dem endgültigen Ende der Michalov-Höhe als Festung rechnen kann.

Der folgende Teil des Beitrags entwirft die Problematik der Burg nach schriftlichen Quellen. Im 11./12. bis zur Mitte des 13. Jahrhunderts konnte es sich um den Sitz eines der kleinen Komitate (Oslany) gehandelt haben. In diesem Sinn hat die Rekonstruktion der Bauform einer so frühen Burg beträchtliche Bedeutung. Die jüngere Existenzphase der Burg repräsentiert eine retardierte Bauform lokaler Bedeutung, und ihr Untergang hängt wahrscheinlich mit Aktionen gegen Raubritter in der Nähe des Klosters in Klíž zusammen.

Abbildungen

Abb. 1. Kolačno „Michalov vrch“, Bez. Topoľčany. Schematisierter Ausschnitt (A), Skizze der Örtlichkeit mit Spuren der Befestigungseinrichtungen in der Geländekonfiguration und Objekten, die bei der Untersuchung festgestellt wurden (B), Plan der freigelegten Flächen und Grundrisse der festgestellten Objekte (C).

Abb. 2. Kolačno „Michalov vrch“, Bez. Topoľčany. Blick auf die Örtlichkeit von Osten. Foto: J. Császta.

Abb. 3. Kolačno „Michalov vrch“, Bez. Topoľčany. Sonde III/74 von Norden, im Hintergrund mit der steinernen Schanze. Foto: J. Császta.

Abb. 4. Kolačno „Michalov vrch“, Bez. Topoľčany. Sonde III/74. Steinerner Schanze — Detail der Frontsteinbearbeitung. Foto: J. Császta.

- Abb. 5. Kolačno „Michalov vrch“, Bez. Topoľčany. Sonde III/74. Profil der Westwand mit den wichtigsten Objekten.
- Abb. 6. Kolačno „Michalov vrch“, Bez. Topoľčany. Sonde II/74 — Detail der Mauern des Objektes I. Foto: J. Császta.
- Abb. 7. Kolačno „Michalov vrch“, Bez. Topoľčany. Blick auf den Nordteil des befestigten oberen Plateaus: der die ältere Burgmauer schneidende Graben. Foto: J. Császta.
- Abb. 8. Kolačno „Michalov vrch“, Bez. Topoľčany. Blick auf den Südteil des befestigten oberen Plateaus: im Vordergrund eine markante runde Vertiefung (wahrscheinlich eine Zisterne), im Hintergrund links das Objekt II mit seinem teilweise in Felsvorsprünge vertieften Grundriß. Foto: Dr. A. Ruttkay.
- Abb. 9. Kolačno „Michalov vrch“, Bez. Topoľčany. Proben keramischer Funde aus dem 11.—13. Jahrhundert (Nr. 1—6, 9) und 15. bis Mitte des 16. Jahrhunderts (Nr. 7, 8, 10—12).
- Abb. 10. Ausschnitt aus Lazars Landkarte Ungarns. Redaktion aus dem Jahr 1528 (Bezeichnung und Lokalisierung der Burg Michalow).
- Abb. 11. Grenzen der Feudalbesitze in der Umgebung von Kolačno und Klízske Hradište im 13.—14. Jahrhundert nach Urkunden aus dem Jahr 1293, 1329 und 1352 (Rekonstruktionsversuch). Legende: 1 — heutige Namen der Dörfer und Lagen; 2 — gut identifizierbare mittelalterliche Namen von Dörfern und wichtiger trigonometrischer Punkte mit Bezeichnung der Jahreszahl ihrer Erwähnung; 3 — mittelalterliche Namen dieser Punkte mit wahrscheinlicher Lokalisierung; 4 — Seehöhe der Kote; 5 — nördliche und östliche Begrenzung der Güter des Klosters von Klíž zum Jahr 1293; 6 — südliche und östliche Begrenzung der Güter des Myk, Sohnes von Mikuláš z Oslany zum Jahr 1329; 7 — westliche und südliche Begrenzung der Güter der Familie Baracka zum Jahr 1352.

